

Iona de Marin Sorescu

Incadrarea intr-un(o) curent/ perioada/ epoca literar(a)

Literatura dramatica a ultimelor patru decenii refuza canoanele si conventiile, preferand amalgamarea speciilor si a procedeeleor literare si mergand pe linia teatrului inovator, parabolic, simbolic, alegoric s.a.m.d. Detasarea de tiparele traditionale se face prin sustinerea unor tipuri hibride de teatru care alatura comicul de tragic, parodiaza dramaturgia anterioara si amesteca stilurile.

O tipologie este greu de stabilit pentru ca se discuta in acelasi timp despre teatru existentialist, parabolic la Marin Sorescu (Iona, Paracliserul, Matca) sau la Horia Lovinescu {Jocul vietii si-al mortii in desertul de cenusa), teatru suprarealist la Gellu Naum (Insula), farsa tragica la Theodor Mazilu (Sarbatoarea princiara), teatru istoric (Horia Lovinescu -Petru Rares sau Loctiitorul, Marin Sorescu - Raceala, A treia teapa) sau teatru postmodern (Matei Visniec - Trei nopti cu Madox, Ultimul Godot, Caii la fereasta), acesta din urma suprapunandu-se, partial, teatrului absurd (Eugen Ionescu - Scaunele, Cantareata cheala/ Englezeste fara profesor, Rinocerii etc.).

Temele predilecte ale teatrului contemporan sunt vidul sufletesc, lipsa unei identitati clare, stereotipiile, imposibilitatea comunicarii.

-Titlu. Tema. Elemente de structura si compozitie.-

Cea mai cunoscuta piesa a lui M. Sorescu este Iona (1968), care face parte din trilogia Setea muntelui de sare, alaturi de Paracliserul (1970) si Matca (1973), trei piese parabola ale destinului uman.

Punctul de plecare este - dupa cum sugereaza si numele din titlu - mitul biblic al lui Iona, pescarul care refuza sa indeplineasca porunca Domnului si, prin urmare, va fi inghitit de o balena in burta careia va sta trei zile, caindu-se. La ordinul lui Dumnezeu, este eliberat si pregatit sa-si indeplineasca misiunea.

Piesa lui M. Sorescu are intr-o prea mica masura legatura cu mitul lui Iona (semnificatia religioasa este redusa), scopul declarat al autorului fiind acela de a scrie "ceva despre un om singur, nemaipomenit de singur". Ca orice piesa moderna, Iona absoarbe in structura ei atat mitul pescarului, cat si mitul lui Isus care, asemenea povestii lui Iona, vorbeste despre viata si moarte, despre pacat si ispasire.

Piesa a fost subordonata teatrului absurd, de care se apropie, e drept, Prin motivul singuratatii, prin universul inchis, concentric, prin sugestia imposibilitatii de a comunica si a derizoriului existentei umane, dar se indeparteaza fundamental de acesta prin faptul ca Iona - spre deosebire de eroii lui Becket, de pilda - are constiinta situatiei absurde in care se afla si prin finalul optimist in mod paradoxal.

Desi subintitulata tragedie in patru tablouri, textul se vrea a fi o parodie a mitului lui Iona, caci eroul

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

lui M. Sorescu este un pescar poznaș, care sta de la bun inceput in gura pestelui urias (nu-i cunoastem vreo vina pentru care sa fie pedepsit) si pescuieste dintr-un mic acvariu cativa pestisori care dau veseli din coada.

-Trasaturi specifice-

Alcatuita sub forma unui fals dialog (personajul "vorbeste tare cu sine insusi, isi pune intrebari si-si raspunde", "se dedubleaza si se "strange", dupa cerintele vietii sale interioare"), opera soresciana sugereaza limitele existentiale, vorbind despre tragismul individului solitar, care incearca sa-si gaseasca o identitate. Cautarea sa are o dubla semnificatie, cele doua sensuri presupunandu-se reciproc: vrea sa iasa din burta balenei (sa-si gaseasca, prin urmare, un loc al lui) si sa inteleaga cine este, dar iesirea presupune tocmai gasirea identitatii, si de aceasta din urma el nu este sigur.

Constientizarea situatiei in care se afla se face treptat, de-a lungul piesei, incepand cu revelatia pierderii ecoului: "Gata si cu ecoul meu.../ Nu mai e, s-a ispravit./ S-a dus si asta./ Semn rau./ As, poate e vreo masura mai noua luata de pescari."

Autodefinirea are ca scop certificarea propriei existente si relationarea cu lumea: "De fapt, Iona sunt eu. Psst! Sa nu afle pestii. De-ai-a strig, sa-i induc in eroare. Ca Iona n-are noroc si pace." Cum datele existentei sun! de nedepasit, nu-i ramane decat sa constate zadarnicia actelor umane. marea simbolizand aici destinul: "(Razand) Cred c-ar trebui sa pescuiasca in alta mare. Poate acolo.../ Dar parca poti sa-ti schimbi marea?! (s.n.).

Amestecul de ironie, optimism, disperare, naivitate conduce la acelasi motiv, al derizoriului existentei umane. Aflat in gura balenei, el isi asteapta idealul - "De mult pandesc eu pestele asta. L-am si visat." -, ideal care il va inghiti (la nivel simbolic, balena este o iluzie a lumii inchise care sufoca individul, anihilandu-i personalitatea).

-Caracterizarea personajului-

Teatrul modern, si mai ales cel postmodern trateaza relatia individului cu lumea sub aspectul imposibilitatii unei comunicari reale. In postmodernism, individul nu mai este perceput ca personalitate aparte, ca individualitate de sine statatoare, ci doar ca element component (eventual, neglijabil) al multimii. Nu intereseaza nici trairile, nici portretul fizic al eroului, ci numai felul in care interactioneaza cu mediul inconjurator. De aceea, in piesa lui M. Sorescu nu exista un portret al eroului (stim ca are a soteve si doi copii, dar nu cunoastem amanunte), nu stim de unde vine, cine este, in definitiv, si - desi ii urmarim reactiile - nu putem sti cu certitudine ce se intampla in sufletul sau. Analiza psihologica a modernistilor a disparut cu desavarsire, si din acest punct de vedere, piesa tinde sa se raporteze la teatrul contemporan european, respectiv la teatrul postmodern. A nu se intelege ca piesa este in totalitate postmoderna (prezinta acele accente reliefate mai sus).

Aruncat de propriul destin in gura balenei, Iona traieste o vesnica asteptare - "Mai bine m-as face pescar de nori", pescuind, in fond, niste iluzii, pentru ca si acvariul din care el pescuieste a doua

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

oara pestisorii nu reprezinta decat un univers liliputan, metamorfozat la dimensiunile unui acvariu, iar pestii sunt oamenii care lupta pentru supravietuire, intr-o sublima ignoranta ("dau veseli din coada"). Ca este asa, ne-o spune chiar o replica a lui Iona: " Apa asta e plina de nade [obstacole, greutate ale vietii, necazuri - n.n.], tot felul de nade frumos colorate [tentatia imbraca haine frumoase, dar inselatoare - n.n.]. Noi, pestii inotam printre ele atat de repede, incat parem galagiosi." (s.n.).

In tablou al doilea isi realizeaza conditia absurda - "Sunt inghitit (...) inghitit de viu sau de ... (ezita) de mort?" - si incepe sa-si inteleaga destinul: "Am auzit o poveste cu unul inghitit de un chit./ (Mirandu-se) Ei, nu mai spune, serios?", necunoscand decat prima parte a povestii, caci a doua parte urmeaza a fi traita, experimentata de el insusi.

Replicile se succed intr-un ritm nervos, acid uneori. Lovaceie pescar nu da impresia unei gratuitati a vorbirii. Pentru el, vorbirea este o forma de libertate ("Fac ce vreau. Vorbesc"), dar si o modalitate de a elimina frica.: "Sa vedem daca pot sa si tac. Sa-mi tin gura. (incearca)/ Nu, mi-e frica (inlemneste in mijlocul scenei; pauza)". Vorbirea este si o alternativa a instrainarii indivizilor, este o posibilitate de refacere a comunicarii, problema atat de acuta in societatea contemporana. Aparitia celor doi pescari "muti", amplifica ideea handicapului comunicational, ei reprezentand lumea inconjuratoare, inerta si surda la nevoile individului.

Constientizarea spatiului inchis, restrictiv, fara "ferestre", este asociata cu senzatia de "rau" (diferita de raul expresionistilor). El incearca o prima evadare, spintecand burta balenei, pentru a se trezi (in tabloul III) in burta altui chit. Aparitia donquijotesca a morii de vant de care Iona va incerca mereu sa se fereasca este o aluzie fina a autorului la destinul nostru iluzoriu. Spre deosebire de eroul lui Cervantes, Iona - desi simte tentatia iluziei - duce o lupta dramatica pentru iesirea din anonim, in sensul descoperirii unui rost al vietii si al omului in aceasta lume.

Iesirea din spatiul opresiv echivaleaza cu gasirea identitatii. Pentru aceasta insa, devine el insusi instrument de spintecare a peretilor succesivi care il inconjoara: "Daca nu exista ferestre, ele trebuie inventate (...) Dar unghiile? (...) in loc de mine sunt tot o unghie. Una puternica, neimblanzita, ca de la piciorul lui Dumnezeu. O unghie care sparge incaltamintea si iese afara la lume ca o sabie goala." Unghia-instrument este un simbol des intalnit; la Argbezi, de pilda, unghia era instrument de exorcizare a fricii si a suferintei prin creatie. La M. Sorescu, este instrument de supravietuire, iar gestul este act existential. Momentul este foarte important, pentru ca - precizeaza in indicatiile scenice autorul -Iona devine "lucid". El constata ca actiunea sa este inutila, caci iesirea dintr-o burta duce la trecerea intr-o alta burta si tot asa, ca intr-un univers concentric in care se include si propria-i burta. si grota in care va ajunge (tabloul IV) in cele din urma este tot un spatiu inchis, situat in aceeasi configuratie concentrica, in mijlocul marii (este acelasi spatiu ca si burta chitului). Libertatea pe care o resimte la iesirea din burta chitului si stabilirea pe insula este o noua iluzie: "Da, asta e aer!" (se afla in grota!).

Gestul unei noi nasteri ("Mai naste-ma o data!/ Prima viata nu prea mi-a iesit ea.") a fost interpretat fie in cheie freudiana, fie ca o reeditare a mitului lui Isus (noua nastere semnifica triumful vietii

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

asupra mortii), neglijandu-se perioada in care a fost scrisa piesa. Pentru individul strivit de o societate absurda, vida, inchisa, indiferenta la nevoile sale, simpla intelegere a identitatii, a locului si rolului sau in lume reprezinta deja un triumf, echivaland cu o noua nastere (cu sau fara semnificatie religioasa).

Intr-un asemenea univers concentric, absurd, speranta de a sparge limitele este anulata, iar individului i se refuza libertatea de optiune: "Problema e daca mai reusesti sa iesi din ceva odata ce te-ai nascut. Doamne, cati pesti unul intr-altul!" Totusi, Iona nu poate renunta la speranta evadarii si aceasta vine o data cu aflarea identitatii: "Mi-am adus aminte: Iona . Eu sunt Iona." si cu constatarea ca viata e iluzie si iluzia e viata: "Am pornit o bine. Dar drumul, el a gresit-o. Trebuie s-a iau in partea cealalta./ (Striga) Iona, Ionaaa!... E invers. Totul e invers. Dar nu ma las. Plec din nou."

Avand, deci, constiinta destinului tragic, el incearca o salvare paradoxala: "(Scoate cutitul) Gata, Iona? (isi spinteca burta) Razbim noi cumva la lumina." Cum era de asteptat, finalul a fost cel mai comentat, fiind interpretat ca o moarte sacrificiala (vezi mitul lui Isus) in schimbul renasterii (purificarii) in constiinta, ca o moarte initiatica, ce ar pregati o noua nastere (in spiritul teoriilor lui Mircea Eliade), ca o iesire din captivitatea propriului trup hiperbolizat (Valeriu Cristea) sau ca un "gest de eliberare in plus, un efort suplimentar de a iesi dintr-o situatie fara iesire, infrangand un nou cerc, unul din numeroasele cercuri care, negresit il asteapta". (E. Simion, Scriitor, romani de astazi, vol. I, Buc, Ed. Cartea Romaneasca, 1978)

-Stil. Limbaj.-

In Iona limbajul se doreste a fi o cale de impulsione a solidaritati umane, o depasire a refuzului de a impartasi trairile si sacrificiile celorlalti.

Pasajele lirice, adesea metaforice, sunt detensionate de fragmente ironice si comice, de limbajul ambiguu, aluziv: "Tare curios as fi sa stiu daca-a mai iesit omul acela din chit./ Nu cred, cine-ti mai iese afara pe vremea asta?/ Ploua? Circula apa in natura, circula." Absurdul intamplarilor sau al limbajului ascunde tragismul situatiei.